

Осадча Лариса Василівна,

*кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології,
філософії культури та культурології*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0000-0003-0797-2788
l.v.osadcha@udu.edu.ua*

Чуріна Дар'я Костянтинівна,

студентка II курсу

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0009-0008-2723-2094
23nnifop.d.churina@std.udu.edu.ua*

Григорішин Даниїл Сергійович,

студент II курсу

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0009-0003-4481-8293
23nnifop.d.hryhoryshyn@std.udu.edu.ua*

АКТУАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПУ ГЕРОЯ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОГО ВОЄННОГО СПРОТИВУ 2014–2024 РР. НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКИХ МУРАЛІВ

У статті аналізуються героїчні наративи київських муралів, створених у період воєнного спротиву 2014–2024 років, для виявлення специфіки прояву та трансформації архетипів національної культури. Мета статті – визначити, як архетип Героя актуалізується в українському суспільстві засобами стритарту, дослідити роль цього архетипу в консолідації суспільства. Міський мурал є складним знаковим об'єктом, дослідження якого потребує як змістовного, так і формального аналізу: його сенсового та художньо-контекстуального складників. Тому дослідження спирається на дві культурологічні парадигми – аналітично-психологічну та семіотичну. Перша була застосована для сюжетного аналізу творів київського стритарту, що апелюють до архетипу Героя та відображають етапи мономіфу «шляху Героя». Теоретичним підґрунтям тут стали праці Карла Густава Юнга та Джозефа Кемпбела. Дослідження семіотичних аспектів енвайронментального мистецтва Києва спиралося на роботу словенського дослідника Міті Великоні, а також вітчизняних дослідниць Надії Міхно, Алли Васюріної, Алли Клімової. Наукова новизна дослідження полягає в проведенні культурологічного аналізу зразків київського стритарту, спираючись на аналітично-психологічну та семіотичну парадигми, для демонстрації реактуалізації архетипу Героя в українській культурі в умовах воєнного опору 2014–2024 років. Українські мурали, створені в період збройного опору 2014–2024 років, є важливим соціокультурним явищем, яке не лише відображає актуальні події нашої історичної доби, а й апелює до архетипних образів національної культури, зокрема архетипу Героя. Київські мурали стали невід'ємною частиною візуального середовища міста, сприяючи формуванню національної свідомості, меморіалізуючи та глорифікуючи подвиги українських захисників. Завдяки поєднанню прийомів естетизації та символізації мурали транслюють епізоди мономіфу про шлях Героя, інтерпретуючи в такий спосіб актуальні соціальні й політичні події, що, своєю чергою, сприяє суспільній консолідації.

Ключові слова: мурал, архетип Героя, стритарт, мономіф шляху Героя, політичні та поетичні графіті.

Osadcha Larysa,

*PhD in Philosophy, Associate Professor,
Professor at the Department of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture and Cultural Studies
Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy
Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0000-0003-0797-2788
l.v.osadcha@udu.edu.ua*

Churina Darya,

*2nd year Student at the Department of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture and Cultural Studies
Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy
Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0008-2723-2094
23nnifop.d.churina@std.udu.edu.ua*

Hryhoryshyn Danyil,

*2nd year Student at the Department of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture and Cultural Studies
Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy
Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0009-0003-4481-8293
23nnifop.d.hryhoryshyn@std.udu.edu.ua*

ACTUALIZATION OF THE HERO ARCHETYPE IN THE PERIOD OF UKRAINIAN MILITARY RESISTANCE 2014–2024 ON THE EXAMPLE OF KYIV MURALS

The purpose of the article is to determine how the Hero archetype is actualized in Ukrainian society by means of street art (on the example of Kyiv murals) of the military resistance period of 2014–2024, to investigate the role of the archetype in the consolidation of society. A city mural is a complex iconic object, the study of which requires both substantive and formal analysis, that are its meaningful and artistic-contextual components. Therefore, the study is based on two cultural studies paradigms – analytical-psychological and semiotic. The first one was applied to the plot analysis of the samples of Kyiv street art, which appeal to the Hero archetype and reflect the stages of the monomyth of the “Hero’s journey”. The theoretical basis here are the works of Carl Gustav Jung and Joseph Campbell. The study of semiotic aspects of Kyiv’s environmental art is based on the work of Slovenian researcher Mita Velikoni and national researchers Nadiya Mikhno, Alla Vasyurina, and Alla Klimova. The scientific novelty of the study is that it conducts a cultural analysis of samples of Kyiv street art based on analytical-psychological and semiotic paradigms to demonstrate the actualization of the Hero archetype in Ukrainian culture in the conditions of the military resistance of 2014–2024. Ukrainian murals, created during the armed resistance period of 2014–2024, are an important socio-cultural phenomenon that not only reflects the current events of our historical era but also appeals to archetypal images of national culture, in particular the Hero archetype. Kyiv murals have become an integral part of the city’s visual environment, contributing to the formation of national consciousness and memorializing and glorifying the feats of Ukrainian defenders. Thanks to the combination of aestheticization and symbolization techniques, murals broadcast monomyth episodes about the Hero’s journey, thus interpreting current social and political events, which, in turn, contributes to social consolidation.

Key words: mural, Hero archetype, street art, Hero’s journey monomyth, political and poetic graffiti.

Вступ. Постановка проблеми. Український воєнний спротив протягом 2014–2024 років став не лише політичним та військовим феноменом, а й культурним, що знайшло відображення у візуальному мистецтві, зокрема в міських муралах. Мурали Києва стали важливими маркерами колективної пам'яті, соціальної підтримки та емоційної реакції на події війни. У цьому контексті архетип Героя відіграє значущу роль, оскільки символізує стійкість, мужність та здатність до самопожертви, що резонує з національними й культурними цінностями.

Актуалізація архетипу Героя через візуальне мистецтво, особливо в публічному просторі, є важливим культурним явищем, адже відображає процеси суспільної комунікації, творення меморіальних та глорифікаційних наративів, а отже, працює не лише з тими, хто тут-і-зараз переживає загрози війни, долучається до спротиву та колективної оборонної дії, а й із майбутніми поколіннями, які переосмислюватимуть як самі події, так і наше ставлення до них. Дослідження київських муралів, що містять образи Героя, допомагає зрозуміти, як візуальна культура може стати інструментом осмислення актуальних подій і реактуалізації архетипу Героя для солідаризації суспільства, реагування на екзистенційні загрози та переосмислення тяглості української боротьби за національне самовизначення.

Актуальність означеної теми зумовлюється потребою з'ясувати, який виражальний та прескриптивно-комунікативний потенціал загалом має стритарт: до якої аудиторії він апелює, як локація муралу впливає на характер його сприйняття, якою є жанрова стилістика стритарту як каналу комунікації та мистецької практики. Так, виникає потреба проаналізувати мистецьке вираження героїчного наративу українського воєнного спротиву на прикладі конкретних кейсів – київських муралів, що були створені протягом 2014–2024 років.

Методологічна база статті. Для розкриття структури мономіфу Героя, його виявів засобами національної культури використано аналітично-психологічний підхід. При описі муралів як зразків вуличного й енвайронментального мистецтва використано іконографічний метод, метод семіотичного декодування, що передбачає аналіз зображення в контексті як усієї художньої композиції, так і ширшого конотативного комплексу, а саме: на поверхні

якої будівлі виконано мурал, у якій частині міста, у чому полягає авторський стиль райтера чи художника, до якої аудиторії апелює зображення. Типологічний метод застосовано для класифікації творів стритарту з огляду на стилістичні, зображальні, сугестивно-комунікативні особливості, зокрема, твори вуличного мистецтва поділено на два базові види – поетичні та політичні.

Останні дослідження та публікації. Для розкриття теми дослідження використано дві тематичні групи джерел: по-перше, ті, які розкривають культурно-філософську суть питання, а саме архетип Героя, запит на осмислення й мистецьке застосування якого посилюється в Україні в період воєнних загроз; по-друге, це джерела, присвячені аналізу стритарту як мистецької практики та каналу просторової і часової форми суспільної комунікації. До першої групи джерел належать класичні праці Карла Густава Юнга «Архетипи і колективне несвідоме» та Джозефа Кемпбела «Тисячолікий герой», що сформували методологію дослідження міфу та міфосвідомості. Робота Катерини Васюк (2018) розкриває етнопсихологічний контекст вияву архетипу Героя у слов'янських міфах та казках. До другої групи джерел належить фундаментальна праця словенського дослідника Міті Великоні (2023), який запропонував авторську типологію стритарту на поетичний та політичний, з огляду на виконавську техніку та ідеологічний наратив творів вуличного мистецтва. Публікація Алли Васюріної та Алли Клімової (2018) присвячена аналізу стратегій візуалізації соціально значущих проблем засобами візуально-просторового мистецтва та дослідженню жанрової різноманітності стритарту. У дослідженні Надії Міхно (2019) обґрунтовано погляд на енвайронментальне мистецтво як комунікативну практику, що має свою систему художнього письма, процедуру семіотичного кодування та розкодування, а отже, помноження фізичного простору міста знаково-смысловим виміром. З огляду як на міждисциплінарний характер теми пропонованого дослідження, так і на кросгалузевий набір ключових джерел, використаних у ньому, очевидною постає потреба в комплексному аналізі стритарту як культурного феномену та мистецько-комунікативної практики.

Мета статті – з'ясувати, як архетип Героя актуалізується в українському

суспільстві засобами стритарту (на прикладі київських муралів) періоду воєнного спротиву 2014–2024 років, дослідити роль цього архетипу в солідаризації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Архетип героя – концепція, розроблена Карлом Юнгом, згідно з якою архетип – це універсальний символ, який є частиною колективного несвідомого й відображає універсальний досвід людства. Юнг уважав, що архетип героя уособлює проходження індивідом випробувань і труднощів, які ведуть до його особистісного зростання та трансформації.

Згодом Джозеф Кемпбелл розширив ідею Юнга та розробив концепцію мономіфу – універсальної структури, що повторюється в міфах різних культур. Вона становить собою шлях, який містить певні етапи, на кшталт поклику до пригод, проходження випробувань, зустрічі з найстрашнішим злом, перемога над ним та повернення з нагородою.

У складні періоди розвитку суспільства людям потрібні були орієнтири й позитивні образи, які б слугували точкою опори, давали наснагу боротися з труднощами. Саме тому образ Героя можна вважати вічним. Він існуватиме, допоки є людські спільноти. «Герой – це своєрідний еталон позитивної, суспільно схвальної поведінки, до якої потрібно прагнути просоціально налаштованим людям, або взірці поведінки, які недосяжні для більшості й тому викликають повагу та вражають яву простої людини (Васюк, 2018, с. 249).

Образ героя в слов'янській традиції тягнеться ще з оповідей про богатирів, а згодом трансформується в козаків, які стали центральними фігурами української героїчної епопеї. Сьогодні ж найвиразнішим узірцем національного героя є, безумовно, український військовий.

Через російську агресію та повномасштабне вторгнення образ героя набув нового значення та актуальності, втілюючись у різноманітних формах мистецтва. Наш вибір припав саме на дослідження муралів, оскільки вони мають унікальну властивість взаємодії з громадським простором та глядачем. Це один із небагатьох видів мистецтва, який комунікує з усіма людьми, не ховаючись у галереях, бібліотеках та кінотеатрах, часто застаючи людей зненацька, викликаючи реакцію та емоції.

Ще однією унікальною рисою муралів, що зумовила наш вибір, є синкретичне поєднання

поетичного й політичного дискурсу. Цей вид мистецтва поєднує символізм, естетику та потужний нарративний підтекст, стаючи майданчиком для суспільного діалогу про героїзм, жертвовність і національну боротьбу.

Аналізуючи київські мурали 2014–2024 років ми побачили в них утілення ідей Юнга та Кемпбелла. Та умовно поділили їх на дві категорії. Перша – меморизаційна, це мурали, що увіковічують воїнів, які загинули на війні, вони є візуальними репрезентаціями індивідуальних історій героїв. Кожен солдат, що брав участь у війні, повторює архетипний шлях героя, проходячи через такі етапи, як поклик до служби, ініціація, випробування на полі бою, а також остаточна жертва заради своїх товаришів і Батьківщини. Етапи повернення й воскресіння в такому разі є метафоричними й утілюються в закарбуванні пам'яті про подвиг та жертву, повернення до народу через зображення на стінах міста і воскресіння у вигляді ідеї та натхнення для тих, хто споглядає мурал.

Цей індивідуальний шлях утілюється як у зображеннях конкретних особистостей (мурали присвячені Максиму Гетьману, Олександрю Мацієвському), так і в збірних образах усіх військових (мурали «Заради свободи», «Привид Києва»).

Друга категорія муралів – це зображення історичних постатей, міфологізованих батальних сцен, безособових, більш символічних та поетичних муралів. Вони, на нашу думку, теж виражають шлях героя, але не індивідуальний, а колективний, кожного громадянина окремо й країни загалом.

Такі історичні постаті, як Шевченко, Грушевський та популярні політичні діячі, як-от Буданов, Залужний, виступають у ролі вчителів, наставників, а іноді й трикстерів, зустріч з якими є невід'ємною частиною мономіфу Кемпбелла.

Водночас не менш популярними є мурали із зображенням анімалістичних персонажів у момент боротьби зі злом (мурали «Святий Юрій», «Перемога») або ж більш абстрактні та символічні твори (мурали «Відродження», «Архангел Михаїл і дракон»). Вони транслюють етапи наближення до глибокої печери, зустрічі з найсильнішим ворогом і, зрештою, перемоги над ним.

Такий вияв архетипних образів, закликаючи до колективного несвідомого, має на меті

довести глядача до катарсису. Катарсис є духовним очищенням, після проживання складних, часто травматичних емоцій та досягається через співчуття і страх, коли глядач ідентифікує себе з героями й переживає їхні страждання. Мурали виконують подібну функцію, адже вони не просто зображують трагедії війни, а й допомагають суспільству глибше відчутти й осмислити принесені жертви.

Важливим аспектом античного катарсичного досвіду був його колективний характер, тобто одночасне, синхронне емоційне переживання всіх глядачів, наприклад театру. Новочасові практики індивідуального сприйняття мистецького твору, навпаки, сприяли культурному та емоційному розриву читачів і глядачів, посилюючи їх диференціацію за рівнем культурного капіталу.

Особливість стритарту як виду мистецтва полягає в його публічності, відкритості до спонтанного споглядання, публічного резонування.

Аналізу явища стритарту як різновиду сучасної візуальної культури присвячено низку робіт українських та зарубіжних дослідників. З-поміж них варто виокремити напрацювання Алли Васюріної та Алли Клімової, які звертають увагу, що вуличне мистецтво є важливим каналом обміну інформацією між мешканцями міста. Мурали та графіті сприяють візуальній естетизації урбанізованого простору, здійснюють художню репрезентацію актуальних ідей суспільного життя (Васюріна, Клімова, 2018).

У дослідженні Надії Міхно йдеться про семантичні рівні кодування та декодування смислових шарів стритарту та їх вплив на формування низки колективних ідентифікацій, зокрема «об'єкти стритарту загальноестетичної інтенції; елементи міського стритарту з інтенцією національної ідентичності; елементи міського стритарту з інтенцією міської ідентичності; елементи стритарту з інтенцією інкорпорації глобального маскульту; елементи стритарту з інтенцією інкорпорації національних культурних продуктів» (Міхно, 2019, с. 15).

Однак для аналізу жанрової специфіки київських муралів і їх ролі у формуванні візуальної репрезентації архетипу Героя під час збройного опору України у 2014–2024 роках для нас ключовою стала праця «Зображення незгоди: політичні графіті та вуличне мистецтво постсоціалістичного переходу» словенського дослідника стритарту Миті Великоні. Його методологічний

підхід до аналізу стритарту, політичних графіті та муралів є найбільш релевантним для розуміння процесів актуалізації героїчних образів у сучасному українському дискурсі. «Муралам, – на думку М. Великоні, – тобто стилістичному зовнішньому розпису на стінах та фасадах житлових будинків або промислових об'єктів, притаманні сюжетність композиції та складна техніка виконання. Зазвичай мурали покривають усю поверхню і створюються з дозволу муніципальної влади або на її замовлення, відповідно, художники отримують гонорар і підписують твори справжнім ім'ям або псевдонімом, відомим у мистецькому колі» (Великоня, 2023, с. 27).

Стритарт і графіті є потужними засобами суспільної комунікації, яка за своєю динамікою не поступається мережевим комунікаціям. Це відображається в постійному оновленні міських візуальних просторів, коли одні графіті швидко зникають, а інші з'являються, створюючи динамічний візуальний діалог на вулицях. «Зазначимо, що графіті й мурали можуть сприйматися як засіб для соціальних перетворень, протесту або вираження прагнень суспільства» (Великоня, 2023, с. 29). Графіті та мурали відіграють важливу роль у суспільній комунікації, оскільки вони дають змогу висловлювати протест там, де не дозволено говорити відкрито. Саме цей аспект є ключовим для розуміння того, як мурали в Києві останніми роками стали вираженням суспільних настроїв і важливих для нації тем.

Як підкреслює професор Великоня, графіті – це форма бунтарської, несанкціонованої дії, що є спонтанною та часто ризикованою через свій нелегальний статус. Проте мурали мають іншу природу. Вони є офіційним, легітимованим видом мистецтва, як ми зазначили вище. Мурал розглядається як розпис великого масштабу, що дає змогу привернути увагу ширшої аудиторії, ніж графіті. «Вони збагачують політичні дискурси, привносячи нові способи вираження, нову мову, дикцію, публіку й особливі експресивні стратегії, розроблені політичними активістами, які їх винайшли. Вони є громадським рупором або «вуличною рекламою» (Великоня, 2023, с. 40). Мурали – це додаткова платформа для поширення ідеї та конкретного посилу. Ця різниця між графіті та муралами має вагоме значення в контексті політичного та культурно-візуального дискурсу в Україні, оскільки мурали

стали не тільки засобом візуальної комунікації, а й простором для соціальної рефлексії.

Професор Великоня класифікує графіті як різновид стритарту на політичні та поетичні. Вони відрізняються як за змістом, так і за виражальними засобами. Так, політичні графіті це зазвичай «сухі», бунтівні надписи, цитати, які виражають суспільне невдоволення. Поетичні графіті вирізняються високою естетичністю, дотепністю та загальним за змістом меседжем. Вони дискурсивно нейтральні, а тому не викликають спротиву з боку владно-адміністративних органів.

Політичні графіті менш естетичні, їх творці часто відмовляються від складних візуальних форм на користь ясності повідомлення. Це мистецтво безпосередньо залучає широку аудиторію, акцентуючи увагу на політичному посланні, що має бути зрозумілим і чітким. На відміну від нього, поетичний жанр стритарту є складнішим у своєму художньо-технічному виконанні, вирізняється високою естетичною цінністю, використовує образи й метафори, звертається до більш абстрактних та культурно навантажених тем, пропонуючи глядачу багатшарову інтерпретацію.

Як ми можемо схарактеризувати українські мурали, які були створені протягом десятиліття воєнного опору? Вони є чимось проміжним між поетичним та політичним стритартом.

Українські митці акцентують не лише на політичному змісті, а й на естетичному складнику своїх творів, що робить мурали в Україні водночас і політичними, і культурно-естетичними пам'ятками. Такий підхід можна простежити на прикладі київських муралів, які стали платформою для порушення важливих соціально-політичних питань під час війни та збройного опору.

«Загалом, естетичні графіті більш артистичні; там більше зображення та менше тексту. Політичні графіті абсолютно протилежні; тексту більше, а увага притягується по-іншому: свою естетичну примітивність і непривабливість вони компенсують політичною впізнаваністю» (Великоня, 2023, с. 36). Якщо дивитися на більшість українських муралів, на перший погляд, ми в них побачимо виключно поетичний мотив. «Будь-яке смислове повідомлення конструюється зі знаків, які можуть мати явні (денотативні) й непрямі (конотативні) смисли залежно від вибору, який здійснює

кодувальник» (Міхно, 2019, с. 15). Ця ідея підкреслює, що стритарт як форма мистецтва базується на комунікації через символи. Художник обирає ці знаки, кодує в них свої ідеї і створює малюнок, який потім інтерпретує аудиторія. Це означає, що сприйняття твору залежить не лише від того, що зображено, а й від того, як різні соціальні групи розшифровують ці символи відповідно до свого контексту. Починаючи з 2022 року художники починають вміщувати у свої роботи патріотичний мотив, загальнонаціональні символи (кольори, герб, прапор, слогани...), ідею або навіть суспільне невдоволення, що не може бути ознакою неполітичного стритарту.

Українські мурали під час війни є не лише вираженням протесту або вшануванням пам'яті, а й формою культурної пам'яті та колективної рефлексії. Вони виконують роль візуальних маніфестів, що на підсвідомому рівні формують вектор мислення й цінностей у суспільстві. Мистецтво в умовах війни перетворюється на засіб конструювання національної ідентичності та підтримки бойового духу нації.

Ще одним важливим аспектом у методології дослідження є поняття контексту, яке піднімає графітологія. «Графітологія досліджує зображення різних соціальних ідеологій на бетонних стінах та їх вплив на життєдіяльність сучасних суспільств. Коротко кажучи, вона присвячена візуальним ідеологіям, зображеним у графіті та стритарті» (Великоня, 2023, с. 38). Аналіз стритарту вимагає врахування чотирьох умов, які формують остаточне значення графіті або муралу в нашому контексті. «По порядку це: місце контексту, місце райтера, місце графіті та місце аудиторії. Остаточне значення графіті узгоджується між усіма чотирма рівнями» (Великоня, 2023, с. 43). Спираючись на цю концепцію, ми й будемо розглядати київські мурали, щоб визначити тенденції їх смислового та художньо-естетичного формування в період 2014–2024 років.

У контексті сучасних українських реалій мурали в Києві є не просто мистецькими творами, а частиною візуальної мови міста, яка формує і зберігає пам'ять про події війни, героїв та їх внесок у захист країни. Український стритарт, зокрема мурали, у часи війни виконують не лише естетичну, а й політичну функцію. Київські мурали стали важливою частиною національного візуального дискурсу,

сприяючи актуалізації архетипу Героя через поєднання естетики та політичного послання. У період збройного опору ці твори мистецтва відображають боротьбу українського народу за свою незалежність і майбутнє, створюючи новий культурний код і зберігаючи пам'ять про події війни.

Розгляньмо зразки київських муралів, що вирізняються героїчними сенсами та мотиваційною сугестивністю. Мурал «Козак» створений у 2015 році бразильським художником Франциско Родріго да Сільва (Nunca), зображає козака в червоному національному одязі, якого розмальовують три темношкірі руки бразильським візерунком. Цей твір мистецтва поєднує символіку української та південно-американської культур, що є унікальним прикладом інтернаціонального погляду на архетип українського козака. Козак на цьому муралі втілює незалежність, силу духу та національну ідентичність. У цьому разі герой є носієм історичної пам'яті, але водночас він відкритий до зовнішніх впливів і взаємодії з іншими культурами. Руки, що малюють на ньому, символізують впливи глобалізації та сучасності.

Мурал «Перемога» (2022 р.), авторства WAONE interesni kazki, зображає кульмінаційний момент боротьби українського козака з російським ведмедем, що символізує російські імперські амбіції. Образ героя – це козак, який уособлює силу, відвагу та рішучість українського народу. Його перемога над ведмедем – це символ протистояння й перемоги України над агресором. На малюнку козак одягнений у військову форму з камуфляжними штанами, що відсилає до сучасного українського воїна. Він завдає нищівного удару російському ведмедю, що падає назад, тримаючи в руках серп і молот – символи комунізму.

Мурал «Буданов, кіт і канарка», авторства сестер Фельдман, створений у 2024 році на Подолі, присвячений герою України Кирилу Буданову, начальнику Головного управління розвідки Міністерства оборони України. Художниці Мішель та Ніколь Фельдман зобразили Буданова в чорному однострої, який стоїть серед поля ромашок, тримаючи kota, а поруч на квітах сидить канарка. Над композицією розправила крила сова, що нагадує емблему ГУР МО. Центральна фігура Буданова, оточена квітами, символізує силу та незламність. Ромашки, що дещо пошкоджені, але все ще стоять разом,

відображають стійкість українського народу навіть у часи бурі та випробувань. Буданов у цьому зображенні уособлює сучасного українського Героя, який несе величезну відповідальність, але робить це з гідністю та спокоєм. Це архетипічний герой, що втілює дух нації, що залишається сильним попри труднощі, об'єднуючи навколо себе різні символи краси, життя та національної ідентичності.

Мурал «Архангел Михаїл і дракон» (2016 рік), авторства Gaia, навіює мотив мономіфу «шлях героя», а саме епізод зустрічі з головним ворогом. Символічно, що Кемпбелл називає цей етап «зустріч з драконом», це перегукується з назвою муралу. Проте на зображенні ми бачимо лише архангела Михаїла, а замість дракона чи іншого втілення зла – його віддзеркалена версія. Це можна трактувати по-різному. По-перше, образ архангела, що втілює Україну, зустрічається зі своїм найдавнішим ворогом – власними внутрішніми вадами та темними сторонами. Для успіху, процвітання та відродження їй потрібно перемогти саме ці внутрішні протиріччя. По-друге, дзеркальне відображення Михаїла можна трактувати як символ Росії, яка намагається насадити ідею «єдиного братнього народу». Ця інтерпретація підкріплюється словами автора муралу, який зазначив, що через це відображення він прагнув передати військовий конфлікт між Україною та Росією в Криму та на Донбасі, оскільки в Росії також шанують архангела Михаїла.

Мурал «Олександр Мацієвському» (2023 рік), авторства Крістіан Гемі, демонструє мономіф «повернення з мандрів» у контексті шляху героя. На зображенні ми бачимо військового, який символічно пройшов через найглибшу «печеру», зіткнувся з найважчим випробуванням свого життя. Хоча Олександр Мацієвський героїчно загинув, мурал відображає його метафоричне повернення до народу не як людини, а як ідеї. Ця ідея уособлює мужність, відвагу та непохитну гідність. Цей мурал можна розглядати як той «еліксир», про який говорить Кемпбелл як про дар, що його герой приносить із мандрів. У цьому разі це не матеріальна річ, а натхнення й приклад для нащадків, що залишаються спадком для майбутніх поколінь.

Мурал «Відродження» (2014 рік) авторів Жульєн Маллан й Олексія Кислова присвячений революційним подіям на Майдані й був створений, коли пам'ять про них була ще свіжою.

Центральний образ муралу – українка, вдягнена у вишиванку, поверх якої зелена куртка-ватянка, які одягали протестувальники на Майдані. На її голові красується вінок з різнокольорових квітів та стрічок. Ліва рука дівчини ніжно обіймає будинки міста, ніби захищаючи їх від зла, а права тримає маленького хлопчика. Аналізуючи цей мурал через призму шляху героя, можна трактувати його як етап повернення до звичайного світу після кульмінаційних подій. Це повернення хоч і веде до знайомої реальності, однак вона вже докорінно змінена. Цей момент можна прирівняти до катарсису – очищення та емоційного звільнення, яке відбувається після пережитої трагедії.

Жінка з дитиною символізує початок нового життя, подібно до світанку після грози. Момент, коли перед народом і країною відкривається чистий аркуш, що може стати як простором для небачених звершень та розвитку, так

і ще однією сумною сторінкою в історії нашого народу. Мурал сповнений спонукання й водночас попередження, що майбутнє нації залежить від її здатності використати цей новий початок для прогресу та розвитку.

Висновок. Українські мурали, створені в період збройного опору 2014–2024 років, є важливим соціокультурним явищем, яке не лише відображає актуальні події нашої історичної доби, а й апелює до архетипних образів національної культури, зокрема архетипу Героя. Київські мурали стали невід’ємною частиною візуального середовища міста, сприяючи формуванню національної свідомості, меморіалізуючи та глорифікуючи подвиги українських захисників. Завдяки поєднанню прийомів естетизації та символізації мурали транслюють епізоди мономіфу про шлях Героя, інтерпретуючи в такий спосіб актуальні соціальні й політичні події, що, своєю чергою, сприяє суспільній консолідації.

Список використаних джерел:

- Васюк, Катерина. (2018). Етнічні особливості архетипу Героя в слов'янській культурі. *Psychological Journal*, № (14). С. 249–260. DOI: 10.31108/2018vol14iss4pp249-260
- Васюріна, Алла, Клімова, Алла. (2018). Стріт-арт як соціально-естетичний феномен урбанізованого простору. *Світогляд – Філософія – Релігія*. Випуск 13. С. 26–31. <https://doi.org/10.21272/wpr.2018.13.03>
- Великопя, Митя. (2023). Зображення незгоди: політичні графіті та вуличне мистецтво постсоціалістичного переходу. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 316 с.
- Кемпбелл, Джозеф. (2020). Тисячолікий герой. К.: Terra Incognita. 416 с.
- Міхно, Надія. (2019). Елементи стріт-арту у семантико-синтагматичному просторі міста. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. Том 22, № 12. С. 15–22. DOI: 10.15421/172001
- Ober, J., Rusakov, S., & Matushevych, T. (2024). The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey. *Media, War & Conflict*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/17506352241269604>
- Юнг, Карл Густав. (2023). Архетипи і колективне несвідоме. Львів, Видавництво «Астролябія». 608 с.

References:

- Vasiuk, Kateryna. (2018). Etnichni osoblyvosti arkhetypu Heroia v slov'ianskii kulturi [Ethnic Characteristics of the Hero Archetype in Slavic Culture]. *Psychological Journal*, no. 14, pp. 249-260. DOI: 10.31108/2018vol14iss4 pp249–260 [in Ukrainian].
- Vasiurina, Alla, Klimova, Alla. (2018). Strit-art yak sotsial'no-estetychnyi fenomen urbanizovanoho prostoru [Street Art as a Socio-Aesthetic Phenomenon of Urbanized Space]. *Svitohliad – Filosofiia – Relihiia* [Worldview – Philosophy – Religion], issue 13, pp. 26–31. DOI: 10.21272/wpr.2018.13.03 [in Ukrainian].
- Velykonja, Mytia. (2023). Zobrazhennia nezghody: politychni hrafiti ta vulychne mystetstvo postsotsialistychnogo perekhodu [Depictions of Dissent: Political Graffiti and Street Art of the Post-Socialist Transition]. Odessa: Vydavnychiy dim "Helvetyka" [Publishing House "Helvetica"]. 316 p. [in Ukrainian].
- Kempbell, Dzhozef. (2020). Tysiachylykyi Heroi [The Hero with a Thousand Faces]. Kyiv: Terra Incognita. 416 p. [in Ukrainian].
- Mikhno, Nadiia. (2019). Elementy strit-artu u semantyko-syntahmatychnomu prostori mista [Elements of Street Art in the Semantic-Syntagmatic Space of the City]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh "Hrani"* [Scientific-Theoretical Almanac "Grani"], vol. 22, no. 12, pp. 15–22. DOI: 10.15421/172001 [in Ukrainian].
- Ober, J., Rusakov, S., & Matushevych, T. (2024). The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey. *Media, War & Conflict*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/17506352241269604>
- Yung, Karl H. (2023). Arkhetypy i kolektyvne nesvidome [Archetypes and the Collective Unconscious]. Lviv: Vydavnytstvo "Astrolabiia" [Astrolabe Publishing House]. 608 p. [in Ukrainian].